

Presentació

La narració del viatge a Itàlia, no ha deixat mai de ser un tema tractat per molts viatgers estrangers que, des dels temps del *Grand Tour*, han transmès les seves experiències, emocions i sensacions personals en nombrosos diaris i tractats, sovint il·lustrats (van Wittel, Goethe), i després de l'intens període d'entreguerres en què diversos escriptors i periodistes italians, com Filippo De Pisis (*La città delle cento meraviglie*, 1920), Elio Vittorini (*Viaggio in Sardegna*, 1931), Mario Soldati (*Fuga in Italia*, 1943; *Fuori*, 1968, etc.), Giovanni Comisso (*L'italiano errante per l'Italia*, 1937), Carlo Emilio Gadda (*Meraviglie d'Italia*, 1939), Antonio Baldini (*Italia di Bonincontro*, 1940), Corrado Alvaro (*Itinerario italiano*, 1941), entre molts altres, tots ells moguts per l'interès per una "Itàlia menor", van escriure sobre els seus viatges al llarg i ample de la Península amb el propòsit de realitzar unes reflexions sobre la societat i la literatura des de punts de vista diferents -simbòlic, mític, filosòfic, estilístic-. A partir de la segona guerra mundial, molts autors van reprendre aquest tipus de narració impulsats per la necessitat de fer un balanç de la realitat peninsular després del trauma bèl·lic.

El nostre intent és el d'indagar alguns dels moments i dels motius, explícits i implícits, d'aquests viatges per terres italianes i de les narracions que n'han realitzat escriptores i escriptors italians en el període que va de la segona meitat del segle al començament del XXI. Hem decidit seguir el camí que va obrir l'obra pionera de Luca Clerici, especialment els dos volums *Scrittori italiani di Viaggio*, 2008-2009 (però també l'utilíssim *Viaggiatori italiani in Italia 1700-1998. Per una bibliografia*, 1999), gràcies a la qual es pot veure la gran quantitat de narradores i narradors de la península que s'han dedicat aquest gènere, ja sigui per fer-ne una descripció general en forma de reportatge o bé per aturar la seva mirada sobre alguna zona o ciutat determinades.

En no poder analitzar tota aquesta enorme producció, els autors dels articles que conté aquest dossier, han hagut de fer una tria i, per tant, algunes renúncies. El lector no hi trobarà, per tant, reflexions crítiques referents a l'obra de Corrado Alvaro (*Itinerario italiano*, 1933-1958), Giovanni Arpino (*Le mille e una Italia*, 1960), Giorgio Manganelli (recollides ara a *Favola pitagòrica*, 2005), Cesare Brandi (ara a *Terre d'Italia*, 2006), Alberto Arbasino (*Un paese senza*, 1980), Michele Serra (*Tutti al mare*, 1990), Paolo Rumiz (*La*

leggende dei monti naviganti, 2007; *L'Italia in seconda classe*, Collana Traveller, 2009) o Michela Murgia (*Viaggio in Sardegna*, 2008). Seran objecte d'anàlisi, en canvi, alguns dels escriptors italians que més han contribuït a fixar les tipologies més rellevants del gènere literari els darrers seixanta anys. Aquests són els diferents aspectes sobre els quals han focalitzat la seva atenció:

La Sicília subterrània, violenta i solar del pintor-escriptor Carlo Levi (*Le parole sono pietre*, 1955), en què espiritualitat y sociologia es barregen amb la geologia (Aldo Gerbino).

L'estupefacció amb què el poeta *flâneur* Sandro Penna descriu els homes i els paisatges que va trobar al llarg dels seus escadussers viatges (Franco Sepe).

L'itinerari llarg i complex, i en certa manera paradigmàtic, per la mutable i difícil realitat italiana del anys 50, de l'escriptor i periodista vènet Guido Piovene (*Viaggio in Italia*, 1957), vist aquí a partir d'algunes situacions urbanes (Alberto Zava).

L'ambiciós projecte fotogràfic, malauradament inacabat, amb què l'antropòleg, fotògraf i escriptor Fosco Maraini volia documentar la realitat de la Itàlia meridional des de la perspectiva antropològica (Luigi Marfè).

La Itàlia nova que indagava Gianni Celati en el seu *Verso la Foce*, de 1989, i la desapareguda del *Viaggio in Italia* (1989) de Guido Ceronetti, pàgines crítiques en les quals, des de punts de vista molt diferents, es palesa el malestar i la incúria de la societat italiana (Ellen Patat).

La crítica a la degradació i a la corrupció moral del país i, al mateix temps, la recerca d'una "altra" Itàlia, humil i secreta; els dos aspectes de l'anàlisi que Guido Ceronetti ofereix en el *Viaggio*: la recerca d'ell mateix i de l'omnipresent lluita entre el Bé i el Mal, estudiats aquí a partir de la gènesi de l'obra i comparant els quaderns de viatge amb el text publicat (Jean-Jacques Marchand).

La mirada realista, irònica i, a voltes, visionària amb què la gran escriptora Anna Maria Ortese considera en els seus escrits (ara a *Lente scura*, 2004) els aspectes miserables i nobles de la situació social, cultural i política del país en les primeres dècades posteriors a la segona Guerra Mundial, analitzats aquí en funció de tres ciutats: Milà, Roma i Nàpols (Siriana Sgavicchia).

Una lectura atenta dels *Sillabari* del vicentí Goffredo Parise que, en la seva recerca d'itineraris italians, sempre té present el paisatge de la seva pàtria vèneta que fa de pedra de parió (Ludovica Del Castillo).

El tema del viatge en l'obra de Pier Vittorio Tondelli per mitjà de tres línies essencials: la fuga, Rímimi o la Itàlia mercificada i el retorn als orígens, representat per la seva Correggio (Pietro Polverini).

La disciplina de la "paeseologia" analitzada a partir de l'obra del seu creador, Franco Arminio i en particular del seu llibre *Viaggio nel cratere* (2003), en el qual pren forma una forma de fixar la mirada atenta sobre les zones més marginals, aparentment si més no, però que diuen molt del món en el qual vivim (Paolino Nappi).

El nostre més sincer agraïment a Franco Arminio per haver-nos permès publicar unes breus proses inèdites inspirades en la seva mirada odepòrica.

I volem agrair també a les col·legues i amigues Ilaria Crotti i Ricciarda Ricorda, haver-nos ajudat desinteressadament a orientar-nos en aquest vast àmbit de recerca, del qual són excel·lents estudioses, i en la confecció d'aquest dossier.